

KLÍČOVÁ SLOVA

úspory energie a materiálu, cirkulární ekonomika, externality, ekodesign, recyklace, upcylace, greenwashing, certifikace

FAKTA

- Zhruba 80 % spotřebního zboží se po prvním půl roce používání stane odpadem.
- Zavedení principů cirkulární ekonomiky může snížit emise EU o 65 % do roku 2050.
- 90 % lidí věří tvrzením na obalech výrobků a věří, že odpovědnost za udržitelnost je na straně firmy či obchodníka.
- Velká část emisí skleníkových plynů v průmyslu souvisí přímo s elektřinou a teplem potřebným pro výrobu, druhá část souvisí s chemickými procesy v použitých technologiích. Třetí část souvisí se zpracováním odpadů.
- Průmysl vytváří skoro čtvrtinu světových emisí skleníkových plynů, téměř 1/3 z toho jde na vrub výroby železa a oceli a zhruba čtvrtina na výrobu cementu. Další emise souvisí s výrobou plastů papíru, hliníku a chemikálií.

DŮLEŽITÉ PRINCIPY

- **Méně věcí – méně problémů.** Spousta věcí (i služeb) vzniká pouze „na prodej“ a lze se bez nich snadno obejít. Zvykněme si při nákupu jakéhokoliv zboží odhadovat zátěž životního prostředí spojenou s jeho vznikem.
- Mnoho věcí není nezbytné vlastnit – **můžeme si je půjčit v půjčovně či od známých.** Sami také nabízejme ke sdílení další věci.
- **Bazary a secondhandy jsou plné kvalitních věcí,** které jsou funkční, nemají žádné nebo jen lehké opotřebené či kosmetické vady. Využití toho není ostuda.
- **Při nákupu dáváme přednost kvalitním výrobkům s dlouhou životností před výrobky „na jedno použití“.** Preferujeme výrobky, které jdou dobře rozebrat a opravit. Až doslouží, půjdou i jejich díly a materiál lépe využít.

FAQ:

- Umíme rozlišit komerční sdělení od technického popisu vlastností výrobků?
- Kvalitní věci mohou bez problému sloužit velmi dlouho (nábytek např. i sto let). Co nás vede k dalším nákupům a zbytečnému vyhazování ještě funkčních věcí?
- Kde máte nejbližší opravnu oděvů, bot, mobilů apod. A co si umíte opravit sami?
- To nejšetnější zboží je to nevyrobené (nekoupené). Kdy nakupujeme podle plánu obchodníků a kdy podle našich vlastních plánů a potřeb?
- Počet lidí se v ČR mění jen velmi pozvolna, ale spotřeba celkem rychle vzrůstá. Čím to je?

ODKAZY

PODCAST

TIP

JAK BUDEME VYRÁBĚT VĚCI, POSKYTOVAT SLUŽBY A OBCHODOVAT?

„Pokud lidem ukážete problémy a ukážete jim řešení, budou jednat.“

Bill Gates

Dosavadní způsob výroby a obchodování je zdrojem zamoření planety odpadky, toxického znečištění vody, půdy a vzduchu, vyhubení mnohých biologických druhů či lidských kultur, zamoření prostředí plasty, jakož i zdrojem mnohých vážných onemocnění. S levným zbožím cestují na velké vzdálenosti nejen emise, ale i nespravedlnost, násilí či dětská práce. A také značná rizika – rizikové materiály, infekce, invazní druhy organismů aj. Nejsou to dostatečné důvody ke změně?

V minulosti se příliš neřešily situace, kdy jednání člověka (firmy) způsobilo nedobrovolné náklady jiným – tzv. externality. Například rozvoj automobilového průmyslu významně poškodil zdraví a pohodu stamilionů lidí po celém světě prostřednictvím znečištění ovzduší, vody a půdy, dopravních nehod, zdraví škodlivého hluku aj. Pokud by tyto externality byly promítnuty do ceny, automobily by byly cenově méně dostupné a veřejný prostor, náš životní styl a zdraví by tolik netrpěly. **Je prakticky nemožné provozovat dlouhodobě nekonečný růst a spotřebu zdrojů v podmínkách fyzicky omezeného světa a bez započítání externalit.**

Díky politice EU se začínají i v ČR vyrábět, kupovat a využívat kvalitnější věci, které budou fungovat déle a půjdou opravovat. Během své životnosti nebudou produkovat škodliviny, budou pracovat efektivně s co nejmenší spotřebou energie a materiálu. Po dosloužení tyto výrobky půjdou rozebrat a součásti znovu použít. Nebudou končit ve spalovnách či na skládkách jako problematický odpad. Takové výrobky či služby však musí být správně navrženy (ekodesign), správně vyrobeny a zákazník to musí vědět, aby za ně výrobci zaplatil spravedlivou cenu. Mluvíme o **oběhovém hospodářství (cirkulární ekonomice)**. Spotřeba se zpomalí, avšak kvalita života neklesne a může dále růst.

Přístup „udělej si sám“ (DIY – do it yourself) je odlišný od výše uvedeného, neboť člověk s ním není jen pasivním nakupujícím a není omezený standardní nabídkou obchodu. Schopnost opravit resp. vynalézt a vyrobit věc podle momentální potřeby s využitím nejvíce dostupného materiálu (mnohdy už dříve použitého) našťastí nezankla v konkurenci s velkovýrobou a dostupností levných standardizovaných výrobků. Tento přístup vede přirozeně k hospodárným postupům a recyklaci respektive upcylaci věcí, což je z hlediska změny klimatu skvělé. **DIY má i jiné výhody: rozvíjí kreativitu, schopnost improvizace, šikovnost rukou i myšlení a obecnou schopnost řešit problémy.** Nyní je DIY v populaci opět na vzestupu v podobě domácích dílen, veřejných opraváren či sdílených komunitních dílen.

Obchodníci nás dost často klamou a snaží se, abychom si kupovali, co nepotřebujeme. Jsou v tom dobří, ale důsledky je nezajímají.

Některé věci jsem schopný si opravit nebo i vyrobit sám. Je to super pocit!

SHRNUTÍ

Emise nejde snižovat jen tím, že budeme vyrábět a kupovat jiné zboží než dosud. Doposud vžitý model „co nejlevněji vyrobit a po použití vyhodit“ je jednou z příčin současné klimatické krize. Koncový spotřebitel navíc dnes nemá žádnou představu o tom, v jakých podmínkách a za jakou cenu zboží vzniklo. Proto se mění pravidla informovanosti zákazníků a výrobní řetězce. Mění se i ceny energie a základních materiálů, a proto tedy i výrobků a služeb. Zavádí se přísnější pravidla pro používání tzv. environmentálních tvrzení. Výroba se začíná odvíjet podle principů cirkulární ekonomiky.

ZORIENTUJ SE

Vysvětli rozdíl: lineární vs. cirkulární ekonomika.

Co kromě potravin jste naposledy nakupovali, obešli byste se bez toho?

Jak se z hlediska skladby ceny liší klasický banán, banán se značkou fairtrade a se značkou produkt ekologického zemědělství?

Porovnej vodní a uhlíkovou stopu nástroje AI a vyhledávání na internetu.

COOL PŘÍKLADY

Plasty mohou být nahrazeny bioplasty (např. z kukuřičného škrobu). Nízkoemisní beton obsahuje oproti tradiční receptuře nízkoemisní cement a vysoký podíl recyklátu. Snížení podílu oceli bývá podle vybrané aplikace řešeno buď náhradou za dřevo, změnou konstrukce, nebo využitím kompozitů. I zde může dojít k omezení produkce výrobků s krátkou životností a preferenci kvalitních opravitelných věcí.

Český startup **Cyrkl** provozuje největší digitální odpadové tržiště v Evropě. Firmy tu nabízejí plasty, kovy i stavební suť a jiné podniky je jako suroviny kupují. Zapojilo se už přes 10 000 firem z celé EU a do oběhu se díky tomu každoročně vrací statisíce tun materiálu, které by jinak skončily na skládce, jde o úsporu nákladů i emisí.

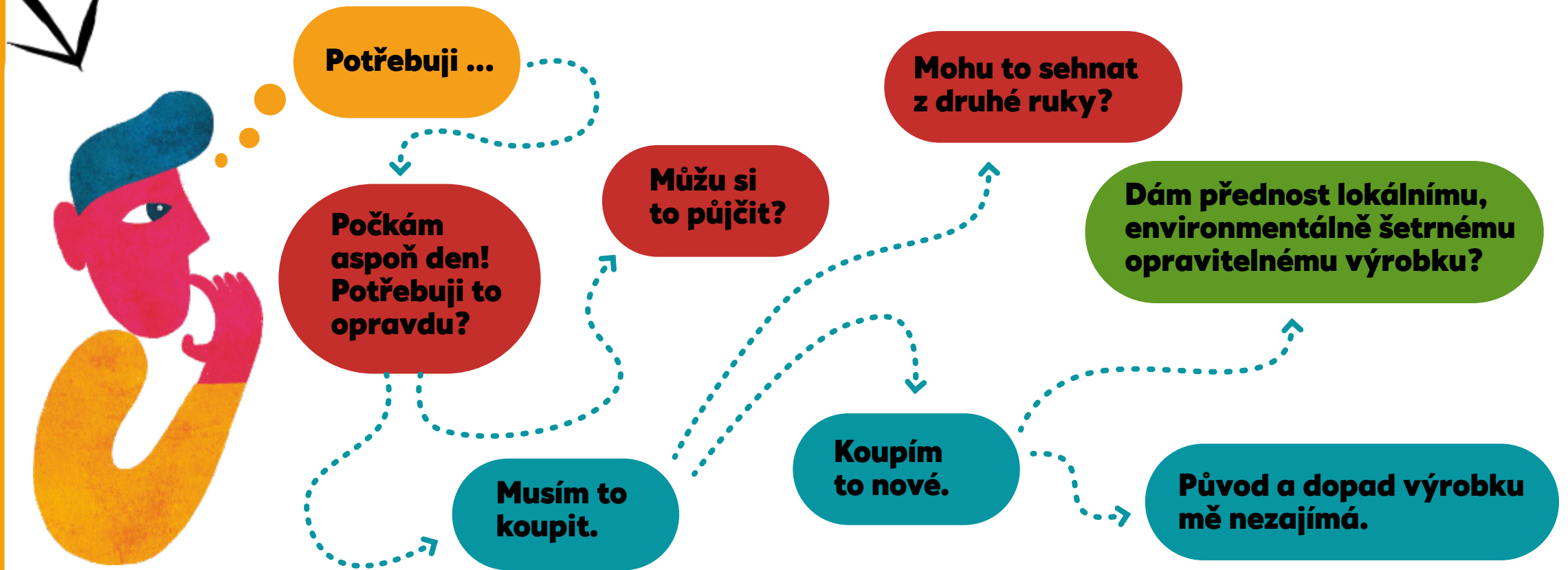
Web **Opravná.cz** propojuje lidi s porouchanými věcmi se sítí zhruba 2 000 ověřených opravářů. Průměrně se opraví 60 % nahlášených přístrojů místo cesty do odpadu. Iniciativa Opravme Česko navíc v roce 2025 otevřela první reuse centrum v pražské Holešovické tržnici, kde mohou domácnosti i firmy darovat či koupit repasované elektro.

Všichni **výrobci kosmetických produktů** jsou ze zákona povinni na obalu produktu uvádět všechny použité ingredience. Dle nařízení EU musí být seznam ingrediencí uveden na vnějším obalu výrobku a označen textem **Ingredients** nebo-li zkratkou **INCI** (International Nomenclature of Cosmetic Ingredients).

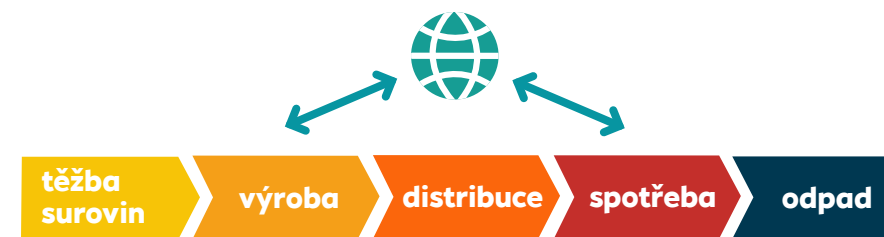
ÚKOLY

- Co se změní, když stát legislativně prodlouží povinnou záruku výrobků?
- Zkus najít pět věcí, které jsi koupil(a) v posledním půl roce a bez kterých by ses obešel (la).
- Kde máte nejbližší opravnu oděvů, bot, kožených výrobků, mobilů, bílé elektroniky, aut?
- Co si umíte opravit sami?
- Kde je nejbližší secondhand, půjčovna náradí, půjčovna oděvů, bazar? Jaké znáš na internetu?

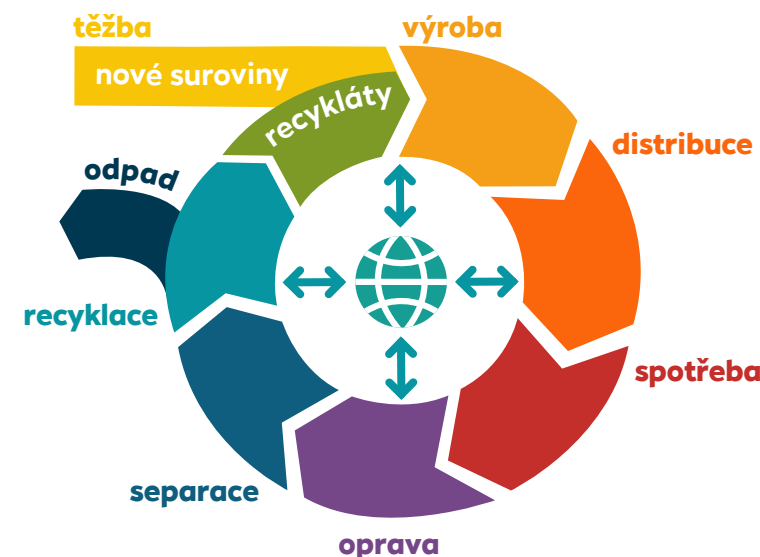
KAŽDÝM NÁKUPEM ŘÍKÁME, JAKÉ ZBOŽÍ SE MÁ VYRÁBĚT.

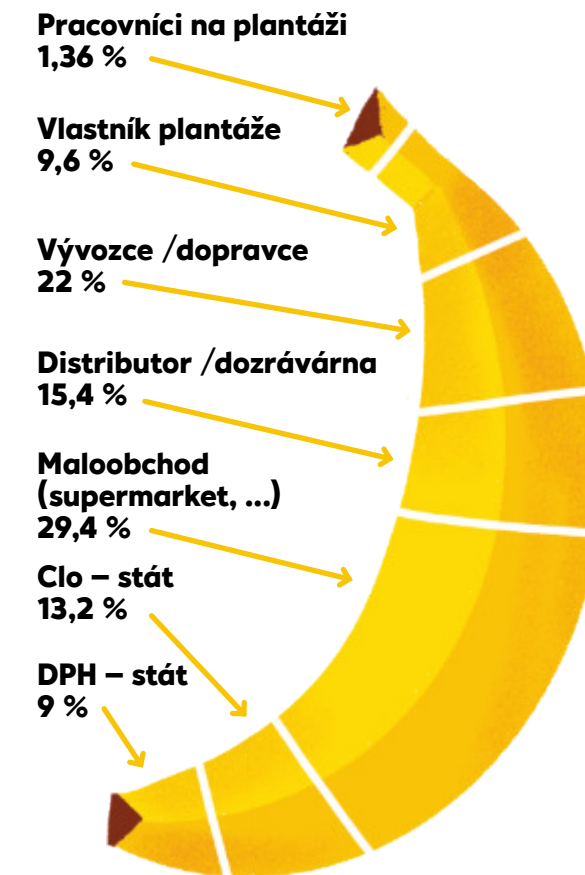
LINEÁRNÍ EKONOMIKA

CIRKULÁRNÍ EKONOMIKA

CENA BANÁNU

STOPA VÝROBKŮ

